

HIRES-LÁSZLÓ KORNÉLIA

MI IS ÉRINTETTEK VAGYUNK

KÖNYV A MAGYAR ANYANYELVŰ CIGÁNYOK HELYZETÉRŐL KÁRPÁTALJÁN

Az etnikai jegei miatt a látható kisebbségek közé tartozó, ám magyar anyanyelvű közösségről: a közvetlen szomszédságunkban élő cigányokról írt könyvet a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola három oktatója. A Braun László, Csernicskó István és Molnár József által összeállított kötet röviden, olvasmányosan, ám mindig adatokkal alátámasztott módon közöl megdöbbentő és elgondolkodtató tényeket a kötet tárgyául választott népcsoportról.

A kötetből kiderül például, hogy csaknem minden harmadik ukrainai roma Kárpátalján él, s megyénk cigány lakosságának csaknem ötöde épp abban a négy járásban (Beregszászi, Ungvári, Munkácsi és Nagyszőlősi), ahol a magyarok többsége is otthon talált. Abszolút számokban a legtöbb cigány nemzetiségű polgára Munkácsnak, Ungvárnak és Beregszásznak van megyénkben.

A népszámlálási adatok szerint Kárpátaljának 14 ezer cigány nemzetiségű lakosa van. A kötet szerzőinek megalapozott szakértői becslései alapján azonban Kárpátalja cigány népessége 2001-ben a népszámlálás által összeírthoz képest több mint kétszer akkora volt: számukat közel 32 ezer főre teszik, ami a régió össznépességének 2,5%-a. A kárpátaljai romák becsült számát tekintve közülük körülbelül 14 ezer lehet a magyar anyanyelvűek száma. A kárpátaljai cigányságnak ugyanis mindössze ötöde (20,5%-a) tartja anyanyelvének a cigány nyelv valamelyik változatát. Majdnem ennyi (16,7%) az ukránt, közel kétharmaduk (62,4%) pedig a magyart használja anyanyelvként. A kárpátaljai magyar anyanyelvűeknek 5,5%-a (8736 fő) cigány nemzetiségűnek vallotta magát a legutóbbi népszámlálás során. Kárpátalján a magyar anyanyelvű nem magyarok többsége (74,8%-a) cigány volt. A magyar anyanyelvű cigányság nélkül kevesebb magyar anyanyelvű volna ma Kárpátalján, mint magyar nemzetiségű.

Kárpátalja cigányságának 29%-a magyar többségű települések lakója. Összességében a 110 jelentősebb roma népességgel rendelkező település közül 40 magyar többségű régiókban.

A kárpátaljai magyar nemzetiségű jövője, oktatási, kulturális és politikai intézményeinek fenntarthatósága szempontjából különösen azok az adatok érdekesek figyelemre, melyek az oktatásra vonatkoznak. A kötet adatai szerint a kárpátaljai iskolák 21%-ában tanulnak cigány gyerekek. Miközben a 2001-es census adatai

szerint Kárpátalján a romák aránya csupán 1,1%, a 2008/2009-es tanévben a kárpátaljai iskolákban tanuló gyerekek több mint 4%-a volt cigány származású. Ugyanakkor a magyar tannyelvű iskolák/osztályok tanulói között a cigány nemzetiségű tanulók aránya ennek többszöröse: a magyar iskolában tanulók körében 17,1%-ot tett ki a cigányok részaránya. A megyében beiskolázott 6497 roma tanuló közül 2872 járt magyar tannyelvű iskolába/osztályba. Ez azt jelenti, hogy a kárpátaljai roma iskolások 44,2%-a tanult magyar nyelven. A számok, adatok alapján ma már számos magyarok lakta településen a magyar anyanyelvű cigány gyerekeknek révén, vagy csak kizárólag velük indíthatók meg a magyar tannyelvű első osztályok.

Az elemzésben arról is olvashatunk, hogy a magyar nyelvű iskolába beíratott cigány gyerekek iskolai előmenetele gyakran problematikus, lemorzsolódási arányuk kiugróan magas, és ezek a tények a magyar tannyelvű oktatási intézményekben folyó oktatói-nevelői munka hatékonyságára, általános megítélésére, iskoláink presztízsére is hatással van. A magyar szülők egy része részben azért viszi más óvodába, iskolába, nem ritkán másik településre gyermekét, mert nem szeretné, ha nagyszámú romával tanulna együtt. A cigány gyerekek sikeres iskolai beilleszkedését az sem könnyíti meg, hogy az erősen centralizált követelmények szerint működő ukrainai pedagógusképzésben a diákok szinte semmilyen rendszerezett ismeretet nem kapnak a cigány gyerekek sajátos kultúrájáról, a többségi normától eltérő cigány szocializációs modellekről, a gyakran szociálisan is fokozottan hátrányos helyzetű gyerekek oktatási-nevelési problémáiról. Ennek aztán nem egyszer az a következménye, hogy a pedagógus tanácstalanul áll szemben a ma már gyakran roma többségű osztályával, s nem tudja, hogyan kezelhetné a kulturális, szocializációs és nyelvi téren jelentkező feszültségeket.

A szerzők szociológiai kutatások adatai alapján arra is rámutatnak, hogy bár a cigányok hosszú ideje a magyarok közvetlen közelében élnek (leggyakrabban a települések perifériáján elhelyezkedő, infrastrukturálisan teljesen elhanyagolt „cigánytáborokban”), a többségi társadalom körében rendkívül negatív a róluk alkotott kép.

A *Magyar anyanyelvű cigányok/romák Kárpátalján* című kötet arra figyelmeztet bennünket, hogy a magyar ajkú romák összetett kérdésköre nagy felelősséget rak az itt oktató pedagógusok vállára éppúgy, mint a kárpátaljai magyar közösség szellemi elitjére, egyházainkra. A mindössze 120 oldalas könyvecske adatai alapján ugyanis egyértelműnek tűnik, hogy a magyar ajkú romák szociális, oktatási helyzetének rendezése nem csupán a cigányok belügye. Minden jel arra utal, hogy mi is érintettek és érdekeltek vagyunk.

(Braun László, Csernicskó István és Molnár József: *Magyar anyanyelvű cigányok/romák Kárpátalján*. Ungvár: PoliPrint, 2010. 120 o.)